

עידן המזעדיים

הלכות פורים ופורים משולש (תשפ"ה)

על פי פסקי: השולחן ערוך, רמ"א, משנה ברורה, מן הראש"ל רבינו עובדיה יוסף זצ"ל, ועוד

נכתב ונערך על ידי הרב עידן בן-אפרים שליט"א (02-5324067)

א. גודל חיובו ודקדוק קריאתו – לדעת רוב הפוסקים, קריאת פרשת זכור היא מצות עשה מן התורה (ש"ע קסו, ב; תרפה, ז), ולכן הקורא בתורה צריך לעורר את הקהל שיכוונו לצאת ידי חובת מצות זכירת מעשה עמלק ומחיתו, ושאל הוא מכיון להוציאם (א), ויקפיד לקרוא במתינות בקול רם ולבטאות היטב את האותיות. כמו כן יש להשגיח על הילדים הקטנים לבל יפריעו, כדי שהציבור יוכל לשמוע את כל המילים כראוי ויצאו ידי חובתם (ומצוי, שהאותיות שבסיום המילים, אינן נשמעות כראוי, מכיון שקשה להגביה בהן את הקול), ויזהרו השומעים שלא לקרוא בפייהם יחד עם הקורא אלא ישמעו ממנו בלבד. [וטוב להחמיר שהציבור יכוין לצאת ידי-חובה גם בברכות של העולה לתורה, ולא יענו "ברוך הוא וברוך שמו" אחריו (ילקו"י קב)].

יש להוציא לצורך קריאה זו את ספר התורה המהודר ביותר (עבר הגהת מחשב, כתב טוב, אינו משוח. - וספרדי המתפלל בבית-כנסת של אשכנזים, נכון מאוד שבשבת זו יחדר לשמוע קריאת פרשת זכור מפי שליח ציבור הקורא בספר תורה ספרדי ובמבטא ספרדי. וכן להיפך (ח)).

ב. נשים – ישנה מחלוקת פוסקים אם הנשים חייבות לשמוע קריאת פרשת זכור, ולהלכה, אף שהמקילות יש להן על מה שיסמוכו, מכל מקום המחמירות לשמוע הקריאה תבוא עליהן ברכה (ס) (אם לא שטרודה בטיפול ילדיה הקטנים), ובלבד שתקפדנה על גדי הצניעות בלבושן ובהתנהגותן, לבל יצא שכון בהפסדן.

ג. חבנת הקריאה וביאורו – לכתחילה ראוי להבין כל מילה מהקריאה, אבל אין הדבר מעכב (ע"י ילקו"י, פורים, ק"ב ושבת א-ג, קצב). לתועלת הציבור הבאנו כאן ביאור פשטי משולב (על פי פירוש רש"י ועוד), ורצוי לאומרו בפני הציבור או להשתמש בו בשעת הקריאה:

זכור [תן לב לזכור תמיד (רש"י שמות כ, ח)] **את אשר עשה לך עם עמלק**, בעת שהייתם **בדרך בצאתכם ממצרים** לכבוש את ארץ כנען. **אשר קרך** [הזדמן לך בפתע] **בדרך** [בהיותך בריפדים (שמות יז, ח) שהוא מקום קרוב להר סיני], **ויזנב בך** [שחתך את איברי המילה הנראית כזנב] **של כל הנחשלים אחרך** [חסרי הכח שמחמת חטאם פלטם הענן ולא הגן עליהם, והיו הולכים אחרי המחנה. **ויש מפרשים** שהרג החלשים ההולכים בזנב המחנה (תרגומים, דאבי"ע וחזקוני)], **ואתה ענף בצמא, ונגע מטורח הדרך, ולא ירא עמלק את א-להים** ולכן לא חשש להרע לך. **והיה בנהיגה** [כאשר יניח (אונקלוס)] **ה' א-להיך לך מפל איבית היושבים מסביב לך ואינך עסוק במלחמה, ותשב בארץ אשר ה' א-להיך נתן לך נחלה לרשתה, אז תמחה** [תשמיד ותמחק] **את זכר עמלק מתחת השמים** [שתהרוג העם כולו: אנשים, נשים וטף, ואפילו בהמות, שלא יאמרו בהמה זו משל עמלק היתה], ועד שתמחה את שמו לגמרי **לא תשכח לעולם את אשר עשה לך**.

תענית אסתר

ט. בימי מרדכי ואסתר [שנת 3405 לבריאת עולם בתקופת חורבן בית ראשון, כ-218 שנה קודם נס חנוכה] נקהלו היהודים ב"ג אדר לעמוד על נפשם מפני אויביהם ושונאיהם, והיו זקוקים לרחמי שמים לבל יוכלו אויביהם לפגוע בהם, ועמדו בתפילה ובתחנונים, וישבו בתענית באותו יום, והקב"ה שמע תחינתם וקיבל תשובתם ותעניתם ברצון, ונהפוך הוא, שהיהודים הרגו ושלטו בשונאיהם. ולכן, נהגו בכל תפוצות ישראל להתענות ביום זה בכל שנה ושנה, זכר לנס שנעשה להם. ואין חילוק בזה בין אנשים לנשים, ואין לפרוש מהציבור (ש"ע תרפו, ב; לו ומב).

חודש אדר

א. משכנס אדר מרבים בשמחה (תענית כס טע"א), ומזל החודש גורם לטובה. ולכן, ישראל שיש לו דין עם גוי, ישתדל כמיטב יכולתו שהדיון יתקיים בחודש אדר (שם רע"ב), ושאל יסתיים בו (חיי אדם קנה, א), מפני שבחודש זה יד ישראל על העליונה. וקיימת בחודש זה התגלות הארת התורה שבעל-פה, שעל זה מרמז מה שנאמר (אסתר ח, טז): "לַיהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה", ודרשו חז"ל (מגילה טז: וע"י שבת פח). "אורה" - זו תורה (ספר פרי צדיק, שמות, ל"ח אדר).

זכר למחצית השקל

ב. נצטוונו בתורה הקדושה (שמות ל, יג) על מצות מחצית השקל. דהיינו שכל אחד מישראל מבין עשרים שנה ומעלה, בין עני בין עשיר, יתן מחצית השקל בכל שנה ליד הכהנים. והיו מניחים הכל בלשכה מיוחדת במקדש, ומשם היו מוציאים לקנות את קורבנות הציבור וכל צרכיהם, שכן מראש חודש ניסן צריכים לקנותם מהשקלים החדשים (חינוך מצוה קה). ובימינו שחרב בית-המקדש, נוהגים לתת מעות "זכר למחצית השקל" (רמ"א תרצד, א) (ויזהר שלא לקרותן "מחצית השקל", אלא "זכר" למחצית השקל (קא*)), וזרזים מקדימים למצוות (פסחים ד, ועוד). (ויש נוהגים לגבותם בליל פורים קודם קריאת המגילה (קא וע"י רמ"א שם)).

ג. אחייבים וחסכום – הזכרים מגיל עשרים שנה ומעלה צריכים לתת "זכר למחצית השקל". אבל נשים וילדים קטנים, מעיקר הדין פטורים, ומכל מקום טוב להחמיר לתת גם עבורם (קד-קה) (ואם האשה מעוברת, יתן גם בעד ולדה (מ"ב ה; אורל"צ ח"ד נב, א)). וצריך לתת סכום השווה לערך תשעה גרם כסף טהור (קב) (שכן היה משקל מטבע "מחצית השקל" בזמן בית-המקדש, והסכום הוא כפי שווי מחיר הכסף הגולמי), **והשנה הוא סך 34 ש"ח** (וטוב להחמיר בתוספת מע"מ ולתת 40 ש"ח) (הוראת מן הראש"ל רבינו יצחק יוסף שליט"א). וכל המוסיף - מן השמים מוסיפים לו (ומכיון שנתינה זו היא רק "זכר", אין הקפדה בכך שהעשיר ירבה לתת. - ומי שמצבו הכלכלי קשה, די שיתן מטבע של חצי שקל (קה)).

ד. למי נותנים? – מכיון שנתבאר שעיקר נתינת מחצית השקל היתה לצרכי הקורבנות, לכן יש לתת מעות אלו לתלמידי חכמים או לשיבות הקדושות והכוללים שמגדלים בהם תלמידי חכמים (קה), כי מיום שחרב בית-המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד (ברכות ח), ומעלת לימוד התורה גדולה יותר מהקרבנות קורבנות (ע"י ר"ה יח. ומגילה ג), ובזמן הזה שאין מזבח שיכפר על ישראל, חכמים ותלמידיהם מכפרים בתורתם על ישראל (ילקוט שמעוני ויקרא, תנה).

פרשת זכור

ה. בשבת שלפני פורים, מוציאים שני ספרי תורה, בספר הראשון קוראים בפרשת השבוע, ובספר השני קוראים בפרשת כי תצא (דברים כה, יז עד סוף הפרשה): **"זכור את אשר עשה לך עמלק"** (ש"ע תרפה, ב) (וזאת כדי להקדים ולהסמך זכירת מחיית עמלק למחיית המן שהיה מזרעו (ע"י מגילה ל. ורש"י שם כס)). ונצטוונו בזה לזכור מעשה עמלק ולשנוא אותו שנאה קבועה בלב, עד כדי כך שאם היה באפשרותינו למחות אותו מן העולם שלא ישאר ממנו שום זכר, בין מהאדם ובין מבהמותיו ושאר כל חפציו, היינו עושים כן (חיי אדם קנה, ב).

(* **הבהרה:** סתם ציון שבדברינו, הכוונה לעמוד שבספר "חזון עובדיה" פורים. ש"ע=שולחן ערוך. מ"ב=משנה ברורה. בא"ח=בן איש חי. מ"ח=מועד לכל חי. ילקו"י=ילקוט יוסף. נט"ג=נטעי גבריאל.

קדושות לפורים, סוף קדושה ראשונה ד"ה ומענה). – ויזהר הרבה שלא תהיה מחלוקת בביתו כלל, לא בליל פורים ולא ביום פורים. ואם ארע איזה דבר, יסבול הרבה ויעביר על מידותיו יותר משאר ימות השנה (מל"ח לא, ק').

יז. לימוד תורה – חיוב לימוד תורה קיים גם בפורים, ולא יעביר את כל היום הקדוש בסעודה ומסיבות. וזכותו גדולה יותר, מכיון שמעטים הם הלומדים. ומקורב נתפשט לימוד "אבות ובנים" במקומות רבים, ואשריהם ישראל. כמו כן טוב לקרוא תהילים (מל"ח לא, ט). והחל מיום זה מצוה לעסוק בהלכות פסח (מ"ב תכט, ב).

יח. השגחה על חילדים – חובה מוטלת על ההורים להשגיח על ילדיהם לבל ישוטטו ברחובות בפורים ללא השגחה, כי סכנה רוחנית גדולה אורבת להם שם, ואצל רבים מבני הנוער חלה התדרדרות במצבם הרוחני ששורשה החל בפורים (ע"י מורה באצבע ט, שוה ושח; קמח סולת סעיף קכ; מל"ח לא, מב ולו).

יט. תחפושת – נהגו להתחפש בפורים (ע"י רמ"א תרצו, ח), אבל אסור לאיש ללבוש בגדי אשה (ואפילו פריט אחד), וכן אסור לאשה ללבוש בגדי איש (קצט). וכבר נגרמו מכשולים רבים כתוצאה מכך (נסנו ליאיר ט"ס יב). ואף לילדים קטנים אין להלביש כן (יחזקאל דעת ה, ו).

* נשים ובחורות, אינו מדרכי הצניעות שתתחפשנה ותצאנה ברחוב העיר, בפרט אם האשה נשואה.

* יש להמנע מלהתפלל עם תחפושת, שהרי אין דרך לעמוד כן לפני אדם נכבד (ע"י שו"ע צא, ה), ומכל שכן אם פניו מכוסות, או שהיא תחפושת דוב וכדומה (ע"י ילקו"י תרצה, כ). ולילדים קטנים אפשר להקל (ע"י בספר ירושלים במועדיה עמ' תמב; נקיות וכבוד בתפלה עמ' קעג).

כ. גרימת צער – אסור לצער או לבזות שום יהודי, בפרט אם הוא תלמיד חכם, ויש למחות בתוקף נגד המנהג הרע של 'רב פורים' שהתפשט בהרבה ישיבות, שמשמיע על רבני הישיבה דברי ביקורת והטחת עלבונות אישיים בדברי שחוק והיתול (רא), כי לא הותר לעבור על שום איסור בשביל שמחת פורים. ונאמר (תהילים ב, יא): "עֲבְדוּ אֶת ה' בְּיִרְאָה וּבְיִלּוּ בְּרָעָה" - במקום גילה שם תהא רעדה (ברכות לו, יומא ד:).

כא. עשיית מלאכה – כיום המנהג בכל המקומות שלא לעשות מלאכה ביום פורים, והעושה מלאכה אינו רואה בה סימן ברכה (שו"ע ורמ"א תרצו, א), אבל בלילה מותר (קצה). ומעיקר הדין מותר להסתחר בפורים (מ"ב שם, ג), אך טוב להחמיר (קצה). ומותר לעשות מלאכה ע"י גוי, וכן כל מלאכה שמותר לעשותה בחול-המועד (כגון דבר האבד, צרכי רבים וכי"ב), מותר לעשותה בפורים (קצו). וכן מותר לעשות אפילו מלאכות גמורות לצורך פורים (רמ"א שם), ובלבד שלא יתבטל משמחת פורים. ומותר להתגלח לצורך היום, אם לא התגלח מקודם (קצו).

כב. תענית/חספד/צידוק-חדין – בימי פורים אין להתענות (שו"ע תרצו, ג). אין מספידים בהם (שו"ע שם; תרצו, א), ואין אומרים צידוק-הדין (כרמ"א תכ, ב, י"ד תא, ו לפי שאין אומרים תחנון; כה"ח תכ, ב; משנה אחרונה בחז"ר אבלות א, צא; אור"צ ד, רלו. – אם לא שיש מנהג ידוע לאומרו, ע"י כה"ח שם) (מלבד לחכם בשעת הליתו שסופדים לו (ק"י מחזק"מ בשו"ע י"ד תא, ה; מ"ב תרצו, ט) ואומרים עליו צידוק-הדין (חזו"ע שם). ולגבי אשת חכם, יש להסתפק, ושב ואל תעשה עדיף (אור"צ שם).

כג. דיני אוגן – מת לו מת בליל פורים: אם בדעתו לקוברו בלילה – יקבור את המת, ולאחר מכן יתפלל ויקרא את המגילה (שערי האמונה ד, נט). ואם קוברו למחרת – חייב בכל המצוות, ויתפלל ערבית ויקרא מגילה (חזו"ע אבלות א, קעח). ובבוקר, אם מסרו לחברה קדישא – אינו מניח תפילין (ע"י קצא) (ואפילו לאחר קבורה אינו מניח (קצב)), מתפלל (מג"א תרצו, טז, הובא באבלות שם, קפ) וקורא את המגילה עם הציבור (ומותר בבשר ויין (שו"ע תרצו, ז; קפ; אבלות שם קעח), ויברך על אכילתו (חכמ"א המובא באבלות שם). אבל בירושלים אסור בבשר ויין, לפי שאין ביום שישי חיוב משתה), ואחר כך יקבור את מתו, ולאחר מכן יקיים מצוות משלוח מנות ומתנות לאביונים (שם קפ סד"ה ולענין. ובמת תלמיד-חכם, יקדים הקבורה לפני קריאת המגילה. מ"ב תרפז, ח).

יד. תנאי קודם התענית – תחילת התענית בעלות-השחר (שעה 4:33 בבוקר). ומכל מקום, אם הלך לישון בליל י"ג באדר שינת קבע, וקם משנתו קודם עלות השחר, אסור לו לאכול ולשתות. אבל אם קודם שהלך לישון עשה תנאי שבדעתו לאכול ולשתות קודם עלות השחר, רשאי לאכול ולשתות (והאשכנזים מקילים לשתות אף בלא תנאי, אבל לכתחילה יעשו תנאי) (שו"ע ורמ"א תקסד, א ומ"ב שם). וסיום התענית בצאת-הכוכבים (שעה 6:05 בערב).

יז. חפזורים מזהתענית – חולה אף שאין בו סכנה, וכן זקן מופלג שהוא תשוש כח, פטורים מתענית זו ואינם רשאים להחמיר על עצמם, ואפילו מי שתקפתו חולשה יתירה אין צריך להתענות (רמ"א תרפז, ב; לט). – כמו כן חתן וכלה בתוך שבעת ימי המשתה, וכן שלושה בעלי ברית: אבי הבן ביום המילה, הסנדק והמוהל, פטורים מהתענית, ואינם רשאים להחמיר בזה, מפני שיום-טוב שלהם הוא (מב). וכמובן שילדים קטנים שלא הגיעו לגיל מצוות, פטורים מהתענית (אפילו תענית שעות), ומכל מקום יש למנוע מהם לאכול ממתקים ושאר תפנוקים (חזו"ע ד' תעניות, טו).

יב. מעוברות ומניקות – אשה בהריון, עד סוף החודש השלישי, חייבת להתענות (ע"י שו"ע תקנ"ד, ה; לו), ומכל מקום אם ההריון אינו תקין או שסובלת מהקאות, מיחושים או חולשה רבה, הרי היא פטורה. ומתחילת החודש הרביעי ואילך, בכל אופן היא פטורה (שם) (ולדעת הרב אור לציון ד, שז), כיון שהנשים בזמנינו חלושות, פטורות אף בג' חודשים הראשונים להריון). – יולדת (או אשה שעברה הפלה (לח), פטורה מלהתענות תוך שלושים יום מהלידה (ע"פ שו"ע שם, ז). – ואשה שמניקה בפועל (אפילו מעט (אור לציון ג, רלט), פטורה מהתענית. ואם פסקה מלהניק (אפילו תוך כ"ד חודש מהלידה) ומרגישה שהיא מסוגלת להתענות, תתענה (ואם באמצע התענית מרגישה חולשה וצער, תאכל), אך אם מרגישה חולשה יתירה, הרי היא פטורה מהתענית (לח וחזו"ע ד' תעניות נוסב).

פורים

יג. פורים דפרזות/שושן פורים – בכל העולם חל פורים ביום י"ד אדר ומקיימים בו את כל מצוות היום (שו"ע תרפח, ג). ואילו בירושלים ושאר עיירות שהיו מוקפות חומה מימות יהושע בן נון, חל פורים ביום ט"ו באדר (שם, א) (והשנה שחל בשבת, ישנו "פורים משולש" בירושלים, ונתבאר הלכותיו בסוף העלון), וכן הדין בערים הסמוכות להן או הנראות עימהן (שם, ב). וישנן ערים שמחמת הספק מקיימים בהן את המצוות בשני הימים (שם, ד) (כטבריה, חברון, לוד, צפת, יפו ועוד. אבל השנה, עושים את מצוות הפורים ביום שישי, ואינם צריכים להחמיר בדיני פורים משולש כבירושלים (תורת המועדים יב, טז; חוס שני, שבת ד, שסג לגבי בני ברק; אבל ראה אשרי האיש שם, טז שראוי להחמיר), וכל אחד יעשה כהוראת רבני העיר.

יד. ביגוד – בפורים לובשים בגדי שבת או יום-טוב (רמ"א תרצה, ב; בא"ח תצוה, כב; מ"ב שם, ג) (ואף כשמתפללים מנחה של תענית סמוך לשקיעה, באים עם הבגדים הנ"ל כבר למנחה), ולא ילבש בגדי חול, כי גדול היום לאדונינו (בן איש חי שם וע"י מל"ח לא, ח').

טז. יועל חניסים – החל מתפילת ערבית אומרים "ועל הניסים" (שו"ע תרצג, ב) (מלבד בירושלים שיש פורים משולש), אף על פי שעדיין לא קראו את המגילה (ב"י שם). ואם שכח ולא אמר, כל זמן שלא חתם ברוך אתה ה' "של ברכת הטוב שִׁמְךָ" וכו' - חוזר (ואומר: "מודים אנחנו לך על הניסים" וכו' "ועל כולם" וכו' (חזו"ע חנוכה קפס), אבל אם הזכיר שם ה' - אינו חוזר (רמ"א שם וע"פ שו"ע תרפב, א) (ולא יאמר: "למדני חוקיך", אלא בסוף "אלוקי נצור" יאמר: מודים אנחנו לך על הניסים וכו' עד ונודה לשמך הגדול סלה, יהיו להצון וכו', עושה שלום וכו' (צצ). – ויזהר מאוד שלא ישכח לאומרו (מורה באצבע ט, שא), והעצה לכך היא שיתפלל מתוך סידור (מל"ח כז, טז).

טז. מעלת חיום/מחלוקת – מעלת יום פורים גדולה עד מאוד, ואמרו בזוהר הקדוש שפורים נקרא על שם יום-הכיפורים שהוא כמו פורים (תיקוני זוהר, תיקון כא נ:). ולכן יתלהב לב האדם ויקבל עליו עול התורה והמצוות, ויקנה לו לב חדש לעבודת ה' (ספר קדושת לוי,

בקריאה שבבית-הכנסת, חוזר ומבדך את כל הברכות וקורא המגילה להוציא אנשים (ש"ע תרצב, ג) או נשים ידי חובתן (עי' הליכ"ע א, רכז). ועיין בסעיף לא). – ובמקומות רבים נוהגים, שלאחר שהאנשים שבים לביתם, מארגנים קריאה נפרדת בבית-הכנסת עבור הנשים, והוא מנהג טוב ונכון.

ל. קטנים – מחנכים את הקטנים לשמוע מקרא מגילה (ש"ע תרפס, א ו), והוא הדין לבנות קטנות (מ"ב ג). ואולם ילדים קטנים שלא הגיעו לגיל חינוך, אין להביאם לבית-הכנסת, מפני שהם מבלבלים את הציבור (מ"ב שס, יח; צח, ג; קכז, כח). ואף בילדים שהגיעו לגיל חינוך, צריך האב להשגיח עליהם שישמעו את הקריאה, וכשיגיע הקורא ל"המן" רשאי הקטן להכות (בנחת), אבל לא שעיקר הבאת הקטן תהיה על מנת להכות ולהרעיש (מ"ב שס, יח).

לא. ברכות המגילה – הקורא את המגילה מברך לפניו שלוש ברכות: א) אשר קידשנו במצוותיו וציונו על מקרא מגילה. ב) שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. ג) שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. – ובקריאת היום אינו חוזר ומבדך שהחיינו (ש"ע תרצב, א) [ולמנהג האשכנזים מברכים "שהחיינו" גם ביום (רמ"א שם)]. והשומעים היוצאים ידי חובה בקריאה יענו "אמן" (אך לא "ברוך הוא וברוך שמו"). – בסיום קריאת המגילה מברכים ברכת "הרב את ריבנו" וכו', ומברכים אותה רק כאשר קורא לציבור של עשרה (אפילו נשים) (רמ"א שם, א; צ).

* נהגו העולם להקל לגעת בקלף המגילה מבלי מטפחת, אף בסתם ידיים שחוששים שמא נגע במקום המטונף. וטוב להחמיר ליטול ידיו (רמ"א קמז, א ומ"ב ד; עו), אלא אם כן לא הסיח דעתו משמירת ידיו מהנטילה שלפני התפילה, ואין לחוש שהתעסק ונגע במקום מטונף (ש"ע צב, ה ומ"ב כד). ואם נגע במקום מטונף, צריך ליטול ידיו, ואין חייבים בזה ליטול בכלי (עי' ש"ע ד, יח).

לב. מנהג חזכאות/נפצים – כשמרעיש באמירת "המן", על הקורא להמתין עד שיעבור הרעש, ולחזור ולקרוא את המילה (ע"פ). ובמקומות רבים נוהגים להכות רק בשם "המן" הראשון והאחרון [במקום 54 פעמים (כמנין ד') שמוזכר "המן"], וכן ראוי לנהוג (עי' בא"ח תצוה, י). וכבר התריעו גדולי הרבנים על המנהג החמור של שימוש באקדחים ונפצים למיניהם, שיש בכך חילול וזלזול בכבוד בית-הכנסת שהוא מקום השראת השכינה (ולפעמים גורמים גם להשחתת הריהוט), וגורמים בהלה ומחנק לציבור, מלבד מה שמפריעים למהלך הקריאה, ועל הרבנים וגבאי בית-הכנסת לעמוד על המשמר בזה (סב). ואף מחוץ לבית-הכנסת אסור להשתמש בנפצים ודינמיטים למיניהם, לפי שגורמים לבהלה גדולה ולסיכונים, והמפחיד את חבריו מביא על עצמו יסורים (כה"ח י"ד קטז, קצג), ואם חלה, חייב בדיני שמים (ש"ע ח"מ תכ, לב), ואף ארעו אסונות כתוצאה מכך (ועי' שבת סג; ב"ק פג). ומצוה למסור את הסוחרים בהם למשטרה (עי' רמ"א ח"מ שפח, יב; תכה, א; הגר"ש וואנדר והגר"נ קרליץ צ"ל). ואשרי ההורים המחנכים את ילדיהם בדרך ישרה.

לג. שמיעה מרדיו/טלפון – השומע מקרא מגילה ברדיו, אפילו בשידור חי, אינו יוצא ידי חובה, כיון שאינו שומע את קול הקורא, אלא קול הנקלט על ידי זרם חשמלי באמצעות ממברנא (יחזקאל דעת ג, נד; ו), והוא הדין שאין יוצאים בשמיעתה דרך טלפון ובכל אמצעי תקשורת אחר.

לד. כוונה ודקדוק בקריאה – הקורא יעורר תשומת לב הקהל לכיון לצאת ידי חובת מקרא מגילה, וגם הוא יכול להוציאם ידי חובה, לפי שמצוות צריכות כוונה (ש"ע תרצ, יד; ט, ד). – כמו כן ידקדק הקורא לבטאות היטב כל מילה כדי שהציבור ישמעו ויצאו ידי חובת הקריאה, ולא יחסירו לשמוע אפילו מילה אחת, למרות שאינה משנה את ענין הקריאה (בא"ח תצוה, ו; עח).

בקריאת המגילה ישנם דקדוקים רבים, ומי שלא שקד ללומדם היטב, לא ידעם, ואינו מוציא את הרבים ידי חובה אף בדיעבד. ועל רב בית-הכנסת מוטלת החובה לבחור קורא שבקי היטב בטיב הקריאה וטעמיה, ולא להסתפק בקורא שיש לו קול חזק ונעים (עי' ש"ע ר"ס תרצ; מ"ב תרצא, כה) (וקיימים כיום ספרי-עזר המלמדים לקריאה

כד. אבילות – האבל בימי השבעה, אינו נוהג בפורים דיני אבילות בפרהסיא (לא ב"ד ולא ב"ט), בין בלילה בין ביום, אבל נוהג אבילות בדברים שבצינעה כמו בשבת, ועולים לו למנין שבעה (ש"ע י"ד תא, ז; רמ"א א"ח תרצו, ד; פז). ולכן, לנוהגים שאחר הלילה מברך האבל ברכת "דין האמת" וקורע (חזו"ע אבילות א, קפ ד"ה אונן, ועמ' רכז), לאחר מכן יחליף בגדו הקרוע או יכסה את הקרע, ינעל נעלים, לא ישב על קרקע (פשוט), וימנע מבכי (ש"ע תרצו, ד; קצב; אבילות א, קכח). ועושים לאבל סעודת הבראה (ש"ע י"ד תא, ז), וטוב לעשותה רק בעוגות וקפה ולא בביצים ועדשים (ובירושלים עושים הבראה בפורים רק על אב ואם) (קצג).

כה. אָבֵל במצוות פורים – האבל חייב בקריאת מגילה (ומותר לצאת לבית-כנסת להתפלל ולשומעה (רמ"א שם ומ"ב שס, טז; חזו"ע אבילות ב, שו הערה א)), וכן במשלוח מנות ומתנות לאביונים, שהרי האבל חייב בכל המצוות (ש"ע רמ"א שם ד-ו ומ"ב טז ויז), וכן חייב בסעודת פורים (אבל לא ישתכר (הגר"ש אלישיב צ"ל בצינוני הלכה, אבילות, תקמד)), אך יִרְאֶה למעט במיני שמחה שעושים (מ"ב תרצו, יב).

ולגבי משלוח מנות, טוב שלא ירבה במשלוחים (אלא לרעיו אהוביו (חזו"ע קצג ואבילות ב, רנג)), וישלח מאכלים רגילים ולא מיני מתיקה (מ"ב שם, יט; קצג). והספרדים נוהגים לשלוח מנות לאבל (קצג) (אך לא ישלחו מיני מתיקה (דרך החיים קצו, ג; חזו"ע אבילות ב, רנב)). [ומנהג האשכנזים שלא לשלוח מנות לאבל כל י"ב חודש על אביו ואמו (רמ"א תרצו, ו), ובל' יום על שאר קרובים (מ"ב שם, כ), אם לא שהוא רבו או עני, או לבן-זוגו של האבל (קצג), אף שעיקר הכוונה שהאבל יקבל המשלוח (צינוני הלכה תקמו)]. ומותר לשלוח לאבל מתנות לאביונים (שלחן שלמה (מידקש) תרצו, ו).

כו. חשתתפות אָבֵל בשמחה – אָבֵל לאחר שבעה, יכול להשתתף בסעודת פורים, אף על פי שנערכת מחוץ לביתו (אפילו בליל פורים (קצוש"ע-חזו"ע פ"י הערה 30)), בתנאי שאין שם כלי נגינה (פז). אבל אם מידי שנה רגיל להשתתף בסעודה זו, ובהעדרו נחשב כאבילות בפרהסיא, מותר להשתתף בה אף כשיש שם כלי נגינה (עי' חזו"ע אבילות ב, ששה סע"א). והוא הדין לגבי שמיעת מוזיקה בבית כפי שרגילים בכל שנה (צינוני הלכה עמ' תקמג), ויכול גם לרקוד עם בני ביתו, אך ימנע קצת (שם תקמד), וכן יכול לראות מיני שמחה והצגות (ש"ע תרצו, יא), וראוי למעט בזה (שם תקמ).

קריאת המגילה

כז. אכילה קודם הקריאה – אסור לאכול קודם קריאת המגילה, ואין חילוק בזה בין קריאת המגילה של לילה לקריאת המגילה של יום (רמ"א תרצב, ד). ולכן תזהרנה הנשים שלא לאכול ביום פורים עד שתשמענה את המגילה. ומכל מקום מותר לטעום פירות קודם הקריאה, וכן פת או עוגה (פחות מ-54 גרם), ולשתות תה או קפה. והמחמיר שלא לטעום כלום, תבוא עליו ברכה. – ובכל אופן, אם ביקש מאדם שיזכירהו לקרוא את המגילה, מותר באכילה (צח).

כח. חובת הקריאה – הכל חייבים לקרוא בפורים את המגילה פעמיים, בליל פורים וביום פורים. והקריאה של הלילה, זמנה כל הלילה; ושל יום, זמנה כל היום (ש"ע תרפז, א). ואין חובה שכל אחד יקראנה בעצמו, אלא אפילו אם שומעה מפי הקורא, יוצא ידי חובה, ובלבד שישמענה מאדם שחייב בקריאתה (ש"ע תרפס, ב). וצריך שיכוין הקורא להוציא ידי חובה את השומע, וכן השומע יתכוין לצאת ידי חובה (ש"ע תרצ, יד).

וקריאת המגילה של היום היא העיקרית (תוס' מגילה ד סע"א) וחמורה יותר משל הלילה (ש"ע ר"ס תרפז; ש"ע תרצ, מא; תרצב, כז; ו), ולא כמנהג אותם אנשים שבאים לקריאת המגילה רק בלילה, ואינם באים לקריאה ביום.

כט. נשים – גם הנשים חייבות בקריאת המגילה (ש"ע תרפס, א), מפני שאף הן היו בנס פורים (מגילה ד). וכמובן שבכללן גם בנות שהגיעו לגיל י"ב שנים. ואם האשה אינה יכולה לבוא לבית-הכנסת לשמוע מקרא מגילה, חייבת לשמוע הקריאה מתוך מגילה כשרה מפי אדם הבקי בקריאתה (ואף על פי שכבר יצא האיש ידי חובתו

מב. נשים/קטנים – גם האשה חייבת במשלוח מנות, ותשלח לרעותה (ולא לאיש. וכן להיפך). ואשה נשואה אינה יוצאת במשלוח מנות של בעלה (רמ"א תרצה, ד ומ"ב שם). – והבנים והבנות שהגיעו לגיל מצוות, חייבים במשלוח מנות לחבריהם, וגם קטנים שהגיעו לגיל חינוך טוב לחנכם למצוה זו (קמב).

מג. מזהות המשלוח – המשלוח מנות צריך להיות משני מיני אוכלים (שור"ע תרצה, ד) שונים (קכה) (וטוב שיהיה במשלוח שיעור סעודה (קכט)). וגם משקה נחשב ל'מנה' (מ"ב שם, יט) (אך טוב להדר ולשלוח שני מיני "אוכלים" (קכד)). אבל השולח לחבירו מעות, ספרים, בגדים, סיגריות וכדומה, אינו יוצא ידי חובה, כי צריך לשלוח דוקא מנות של מאכל ומשתה (מ"ב שם וחז"ע קכ). ומכל מקום, כל ששלח משלוח מנות אחד כהלכה, אין צריך להיזהר בכל הפרטים הנ"ל כששולח ליתר חבריו, כי שאר המשלוחים הם להידור מצוה (קלג). וראוי להיזהר שיהיו המנות לפי ערך הנותן, כדי להראות חיבה וְרֵעוּת למקבל. ואם המקבל עשיר, טוב שיהיו גם לפי ערך המקבל (קכט).

סעודת פורים

מד. סעודת פורים – סעודת פורים זמנה ביום, שנאמר (אסתר ט, כב): "לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מִשְׁתָּה וְשִׁמְחָה" (וטוב שישעוד רק לאחר שקיים מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים. אבל לטעום מעט לפני כן מותר ואין בכך כלום (קלה)). ואם עשאה בלילה, לא יצא ידי חובה (שור"ע תרצה, א) (ומכל מקום גם בליל פורים ישמח וירבה קצת בסעודה (רמ"א שם)). ויוצאים ידי חובה בסעודה אחת, ומצוה להרבות בסעודת פורים (רמ"א שם). יאכל בסעודה בשר (ויש להדר אחר בשר בהמה, כי יש אומרים שאין יוצאים ידי חובה בבשר עוף ודגים, שאין שמחה אלא בבשר בהמה) (קעה), ויתקן סעודה נאה כפי אשר תשיג ידו (רמב"ם מגילה ב, טו). ולכתחילה צריך לאכול לחם (קעג). ואף הנשים חייבות בסעודת פורים (קעח). ומצוה לשמח הילדים הקטנים במיני מתיקה ומעדנים (קפה).

מה. זמנה וזמנה – נוהגים לעשות הסעודה לאחר שהתפללו מנחה, וטוב לעסוק מעט בתורה לפני כן (רמ"א שם, ב). – יהיה מיסב בסעודה, שש ומִשְׁשִׁי לאחרים, ויספר תוקף הנס לבני ביתו (מורה באצבע ט, שו), וישיר שירי קודש בקול רינה להודות לקב"ה על כל הטוב אשר גמלנו.

מז. שיכרות – שותה יין עד שישתכר, וירדם בשיכרות (רמב"ם מגילה ב, טו; ועי' שור"ע תרצה, ב; קעה), ולכל הפחות ישתה יין יותר מהרגלו (רמ"א שם; חיי אדם קנה, ז). והנשים ישתו רק מעט יין (קעח) ואסור להן להשתכר (שבט הלוי ח"י יח, ב).

והיודע בעצמו שמחמת השתיה יזלזל באיזו מצוה מן המצוות, כגון שימנע מנטילת ידים, ברכה, ברכת המזון או שלא יתפלל מנחה או ערבית או שינהג קלות ראש, ידבר דברי נבִלָה ושטות, יצער את הבריות או יגרום להם נזק - מוטב לו שלא ישתכר, שהרי זו מצוה הבאה בעבירה, ולא לשמחה שכזו התכוונו חז"ל, וכל מעשיו יהיו לשם שמים (חיי אדם שם; קפ).

מז. "ועל הניסים" – מזכירים "ועל הניסים" בברכת-המזון בברכת הארץ (שור"ע תרצה, ג). ואם שכח ונזכר אחר שחתם ברוך אתה ה' "של ברכת "על הארץ ועל המזון" - אינו חוזר (רמ"א קפז, ד; מ"ב תרצה, טו) (ולא יאמר: "למדני חוקיך", אלא יאמר ב"הרחמן": הרחמן יעשה עימנו ניסים ונפלאות כשם שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי מרדכי ואסתר וכו' (קפב)). ואם האריך בסעודת פורים עד לאחר שנעשה לילה, אף על פי כן יאמר "ועל הניסים" בברכת-המזון (שור"ע ורמ"א שם).

פורים שחל ביום שישי

לפרושים – בני עיר שאינה מוקפת חומה

מה. א. הכנות לשבת – יש להקדים לקיים את מצוות היום, וכן לקצר בשמחתו, כדי שיתכונן ויכין כראוי את כל הדרוש לשבת, בפרט אם עורך בביתו סעודה רבת מזמנים.

נכונה, כגון: ספר סנסן ליאיר, תיקון קוראים איש מצליח, מגילת אסתר בהוצאת 'סימנים' (בליווי דיסק), עוד יוסף חי). – **וכיום לרגל המצב** וההנחיות, נכון לכל אדם להשתלם בלימוד הקריאה, כדי שיוכל לקרוא את המגילה כתיקנה לעצמו או לאחרים הנמצאים בבידוד.

לה. חפסק בקריאה – אין לדבר בשעת קריאת המגילה (שור"ע תרצב, ב) עד לאחר הברכה האחרונה. ואם השומע את הקריאה החסיר אפילו מילה אחת (או אות אחת (באה"ל תרצ, יד)) בעוד שהקורא המשיך בקריאתו, לא יצא, וצריך לחזור ולקרוא מאותו פסוק ואילך (מ"ב תרצב, ט; פ).

לו. מי שאוחז בידו מגילה שאינה כשרה (כגון המגילות המודפסות בחומשים וכדומה), יזהר שלא יקרא בפיו יחד עם הקורא, אלא ישמע בשתיקה (שור"ע תרצ, ד). ואם החסיר לשמוע איזו מילה, יכול לקרוא במהירות אפילו מהמגילה שבדפוס עד שיגיע למקום הקריאה שאליה הגיע הקורא, וישתלב בשמיעת המגילה מכאן ואילך (עט).

לז. סיום הקריאה – אחר קריאת המגילה והברכה שלאחריה, צריך שיאמר: "ארוך המן, ברוך מרדכי, ארוה זרש, ברוכה אסתר, ארוים כל הרשעים, ברוכים כל ישראל, וגם חרבונה זכור לטוב" (שור"ע תרצ, טז). ויש נוהגים לומר כן שלוש פעמים (צד).

מתנות לאביונים

לה. חייב כל אדם (בין איש ובין אשה. מ"ב א) לתת לפחות שתי מתנות לשני אביונים ביום פורים (לאחר קריאת המגילה, ולא בלילה (קסט)), דהיינו מתנה אחת לכל אביון (שור"ע תרצד, א) (ולא יתן שיעור החיוב מכספי-מעשר (מ"ב ג)). ויוצאים ידי חובה בין בנתינת כסף, בין בתבשיל, או דבר מאכל אחר (רמב"ם מגילה ב, טז), אבל לא בנתינת בגדים וכדומה (קסט). ואף שמעיקר הדין די בנתינת פרוטה אחת לכל אביון, טוב ונכון לנהוג בעין יפה במצוה יקרה זו, ולהחשיב שיעור מתנה לאביון כשיעור (או שוויו) סעודה של פת במשקל שלוש ביצים (162 גרם) (רסו). וכל המוסיף - מוסיפים לו מן השמים. והנותן צ"ק לאביון (באופן שמתקבל בחנויות), יוצא ידי חובתו (קע). ואין מדקדקים במעות פורים (לברר אם המקבל הוא רמאי), אלא כל הפושט ידו ליטול נותנים לו (ירושלמי מגילה א, ד; שור"ע תרצד, ג).

לט. ריבוי במתנות – כתב רבינו הרמב"ם (מגילה ב, יז): מוטב לאדם להרבות במתנות לאביונים, יותר מאשר להרבות בסעודתו ובמשלוח מנות לרעיו, שאין שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים, שהמשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה, שנאמר (ישעיה נז, טו): "לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וְלְהַחֲיוֹת לֵב נִדְכָּאִים". עכ"ל. – וראוי שניתן דברים אלו על ליבנו, כי כיום אנשים מפזרים סכומי כסף גדולים על תחפושות, משלוחי-מנות וסעודה, ואילו עבור מתנות לאביונים נותנים סכום מועט.

מ. הנותן כסף לגבאי צדקה על מנת שיחלק לעניים ביום פורים, יוצא ידי חובת מתנות לאביונים, אף על פי שהעני אינו יודע מי נתן לו הכסף (קעב). ובמקום שאין עניים, יכול לעכב את הכסף אצלו ויתנו במקום שירצה (שור"ע תרצד, ד) או עד שיבואו עניים (חיי אדם קנה, כח). ומכל מקום בודאי שיש להתאמץ בימים שלפני פורים לתת את הכסף לרב או גבאי על מנת שיחלקם בפורים, ולא יחמיץ לקיים מצוה זו בזמנה.

משלוח מנות

מא. חייב אדם לשלוח לחבירו שתי מנות ביום פורים (ולא בלילה (רמ"א תרצה, ד)), דהיינו משלוח אחד עם שני מיני אוכלים, וכמו שנאמר במגילת אסתר (ט, כב): "וּמְשֻׁלֹחַ מִנּוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ", לפי שעל ידי כך האדם מראה את רגשי חיבתו לחבירו, ומתרבה השלום בישראל. וכמו כן ישנם אנשים עניים שמתביישים לקבל צדקה כדי לקיים מצות סעודת פורים במאכל ומשתה, מה שאין כן כששולח להם משלוח מנות דרך כבוד. וכל המרבה לשלוח מנות הרי זה משובח (שור"ע שם; קיז). ואפשר לשולחו אפילו ע"י ילד קטן (קמג).

ביום שישי במשך כל היום (ילקו"י שעד ס"ד), וכן בשחרית מתעטפים בטלית של שבת.

ג. ערבית – קודם תפילת ערבית אין אומרים כנהוג מזמור "למנצח על אילת השחר" (פקודת אלעזר דס"ט ע"ג; ילקו"י שעה ס"ה; נס"ג ב, ב), ומתפללים כרגיל בימות החול, מבלי לומר "ועל הנסים" (ויכריזו כן קודם התפילה כדי שהציבור לא יטעה. ואם טעה ואמר, אינו חוזר (מ"ב תרפח, יז: קח. לח)).

ד. קריאת מגילת – אף על פי שבכל שנה קוראים בירושלים את המגילה בט"ו באדר, השנה שחל להיות בשבת, חכמינו ז"ל (מגילה ד:): גזרו שלא לקרות את המגילה (מפני שיש לחוש שיבוא להוליכה לאדם בקי שילמדנו לקרותה, במקום שאין עירוב, ויעבור על איסור הוצאה מרשות לרשות (ומשום כך, בשבת זו, מגילה הכשירה לקריאה היא מוקצית (רי"ג. והמ"ב תרפח, יח מתיר)). וטעם נוסף, מפני שהעניים מצפים לקריאת המגילה, שאז ליבם של ישראל פתוח לתרום בעין יפה, ונתינה זו אסורה בשבת). לפיכך, מקדימים את הקריאה "ונמצאו הכל קוראים בארבעה עשר" (רמב"ם מגילה א, יד) (ובברכת "שהחיינו" יכונו על שאר מצוות פורים שבימים הבאים (אשרי האיש מס, א). ומותר לירושלמי להוציא ידי חובה בן עיר בקריאה ובברכת "שהחיינו" (אשרי האיש מס, יב; חוס שני, שבת ד, שסב). ויש מחמירים (ילקו"י שפב ס"א)), ולאחר הקריאה אומרים "ואתה קדוש" וסדר קדושה (רי"ב. כי סדר הקדושה תלוי במקרא המגילה ולא בפורים).

לכתחילה מצוה מן המובחר לקרותה בעשרה (רי"ג; ילקו"י שעו ס"ח) (ודי שאחד קורא ותשעה שכבר יצאו ידי חובה נאספו עבורו ושומעים את כל הקריאה (ילקו"י שפב)), הואיל ויש אומרים שאין הקריאה נחשבת לקריאה בזמנה (מ"ב תרצ, סא) (ולכן הנשים תשתדלנה לבוא לקריאה בבית-כנסת (אשרי האיש מס, א)), אולם מעיקר הדין מותר לקרותה בלא עשרה (רי"ג; אשרי האיש מס; הליכו"ש כא, ד; מבית לוי נג, א; חוס שני, שבת ד, שסב; ילקו"י שנו; ויכול אף להשלים מה שהחסיר לשמוע מהחזן. אשרי האיש שם, ב), אך אינו מברך ברכה אחרונה (ראה לעיל סוף סעיף לא).

ה. שחרית – מתפללים כרגיל בימות החול, אין אומרים "ועל הנסים" (טעה ואמר, אינו חוזר (כ"ל בסעיף ג)). בסיום החזרה אין אומרים וידוי ונפילת-אפיים (ש"ע תרצא, א; מ"ב תרצא, ח וקלא, ג), החזן אומר חצי קדיש, אין מוציאים ספר-תורה (ש"ע תרפח, ו) (ואם טעו והוציאוהו, יעשו בו מעט הגהה לקריאה בשבת. ואם המגיה אינו שם, יקראו בו עד שני בלא ברכה, ויחזירוהו למקומו (ספר חיים (פלא"י) ס"ס מא). ואם טעו וקראו בו, יצאו ידי חובה, ואינם צריכים לחזור ולקרות ביום שבת (נס"ג יג, ב), אין אומרים "למנצח" (מ"ב תרצא, ח), אומרים "ובא לציון" עד "ואתה קדוש", קוראים את המגילה, ובגמר קריאתה ממשיכים "ואתה קדוש" וכו', מדלגים "תפילה לדוד", ומסיימים כרגיל (ואין אומרים מזמור "למנצח על אילת השחר" (פקודת אלעזר הנ"ל בסעיף ג)).

ו. מתנות לאביזנים (סעודה/משלוח-מנות) – נותנים מתנות לאביזנים, מפני שעניניהם של עניים נשואות למקרא מגילה, שלחיבת הנס ליבם של ישראל פתוח לתרום בעין יפה (ואין הכרח שהעני ישהה את המעות שקיבל לסעודת פורים המתקיימת ביום ראשון (רסז הערה ג)), ומותר ליתנן גם לבן עיר (חוס שני, שבת ד, שסד). אין עושים סעודה (ש"ע תרפח, ו), ולא שולחים משלוח מנות איש לרעהו (מ"ב שם, יח).

ז. עשיית מלאכה – הואיל וקריאת המגילה ביום זה מוקדמת, אין איסור בעשיית מלאכה (שלא לצורך היום), והמחמיר תבוא עליו ברכה (רסז). – קודם שבת, ימשמש בכיסי הבגדים שמא יש בהם דבר מוקצה (ואם מצא בשבת מוקצה בבגדו, ראה לעיל סעיף מח אות ד).

ח. תענית/חספד/צידוק-חדין/אונן/אבל – נתבארו דיניהם לעיל בסעיפים כב-כד.

ט. ירושלמי הנוסע לעיר פרוזה (–שאינה מוקפת חומה) – א) ירושלמי הנוסע ביום שישי קודם עלות-השחר (שעה 4:32) לעיר פרוזה, מתחייב בו ביום גם במשלוח מנות וסעודת פורים (ולא יעלוהו לתורה (אשרי האיש מס, ה)). ואם חוזר לירושלים לשבת, אומר "ועל הנסים", וביום ראשון יקיים מצוות משלוח מנות וסעודת

ב) זמן הסעודה – לכתחילה יש להקדים הסעודה קודם חצות היום (שעה 11:50) (רמ"א תרצה, ב ומ"ב י). ואם אחר, מצוה להתחילה לפני שעה עשירית (שעה 2:47), משום כבוד השבת שיאכל בה לתיאבון (ולכתחילה יקדים להתפלל מנחה (ש"ע רלב, ב), בפרט שמצויה שיכרות בסעודה זו). ובדיעבד שלא עשאה עד זמן זה, מצוה לכתחילה ליהדר שיאכל פת עד שיעור כביצה (54 גרס), ואוכל בשר וכדומה, אך לא ימלא כריסו, וישתה רק מעט יין שלא ישתכר, מפני כבוד השבת (ע"י ש"ע רמס, ב ומ"ב יג, רמ"א תקכט, א ומ"ב ה, חז"ע יו"ט, צ, ילקו"י שפז).

ג) מלאכה – המנהג שלא לעשות מלאכה, אלא רק לצורך היום או לצורך שבת, וכן מותר להסתפר לכבוד שבת (רסז. ועיין לעיל סעיף כא).

ד) מישמוש בגדי – קודם שבת, ימשמש בכיסי הבגדים לוודאות שאין בהם דבר מוקצה (או אף דבר היתר, שלא יטלטלנו ברשות-הרבים במקום שאין עירוב) (ש"ע רנב, ז ומ"ב נה) [ואם שכח להוציא את המוקצה מבגדו, ונמצא במקום שאינו יכול לנערו או שחושש שיאבד, מותר ללכת עם המוקצה בכיסו (במקום שיש עירוב), וינערו במקום שיוכל. ובכל אופן, אסור להכניס את היד לכיס, שמא יגע במוקצה (ש"ע שי, ז ומ"ב כס"ל ושש"כ ב, עה)].

ה) מתנות לאביזנים – מותר לתת מתנות לאביזנים גם לירושלמי (למרות שאין לו מצות סעודת פורים ביום זה אלא ביום א') (חוס שני, שבת ד, שסז).

ו) יום שבת – המתחפשים, לא ישארו עם תחפושות אלא ילבשו בגדי שבת (פורים משולש (דבליצקי) ב, פח). סדר התפילה, קריאת התורה וההפטרה, כרגיל בכל שבת (מ"ב תרפח, טז). בתפילת מנחה אין אומרים "צידקתך" (ש"ע רצב, ב). והמגילה מותרת בטלטול, שהרי ראויה לקרות בה (רי"ג; שני"ת תרצג, א).

ז) יום ראשון – אין נוהגים בו שום שינוי משאר ימי החול, ואומרים וידוי ונפילת-אפיים ומתפללים כרגיל (ע"י רכז; אשרי האיש מס, טו וציוני הלכה, אבילות, תקנ; מבית לוי נג, ג; חוס שני, שבת ד, שסג. ומקום שנהגו שלא לומר וידוי, יש להם על מה שיסמוכו. ע"י הליכו"ש כא, ח ושערי ימי הפורים ש"ד פ"ג אות ה-ו), ומותרים בהספד ותענית (פורים משולש פ"ז הערה א).

ח) פרוז הנוסע לירושלים – פרוז שקיים מצוות הפורים ביום שישי, ונוסע לירושלים וישהה שם בשבת, אינו מתחייב שוב במצוות הפורים, ובשבת אינו אומר "ועל הנסים" (ואם ירצה, יאמר כן בתפילה ב"אלקי נצור", ובברכת-המזון ב"הרחמן", וראה הנוסח להלן בסעיף יז. ולא יקראוהו לעליית מפטיר, ואם קראוהו בשמו, יעלה (חוס שני, שבת ד, שסו אות ד, וע"י ילקו"י שמש ד"ה וכי"ב)), ואם נשאר גם ביום ראשון, פטור ממשלוח מנות וסעודת פורים, אחר שכבר קיימן ביום שישי (ילקו"י שפב ס"ג. וראה מה שהאריך בעמ' שמה, ובעמ' שנ ד"ה ולענין, ממדן הגרעי זצ"ל; אורל"צ ח"ד נה, י), והרוצה להחמיר ולקיימן, תבוא עליו ברכה (שם שמו). ואם נוסע לירושלים במוצאי-שבת, אין צריך להחמיר לקיים משלוח מנות וסעודה (שם שפג ס"ה), גם אם נשאר שם למחרת.

פורים משולש בירושלים

ושאר ערים המוקפות חומה

א. הקדמה – השנה, יום פורים של מוקפים-ט"ו באדר, חל להיות בשבת, ולפיכך ששת מצוות הפורים בירושלים (ושאר ערים המוקפות חומה מימות יהושע בן נון) מתחלקות לשלושה ימים, בכל יום שתי מצוות: **ביום שישי** - קריאת מגילה ומתנות לאביזנים. **ביום שבת** - אמירת "ועל הנסים" וקריאת התורה. **ביום ראשון** - משלוח מנות וסעודת פורים (ש"ע תרפח, ו). ומשום כך נקרא פורים "משולש" [חל לאחרונה לפני ארבע שנים בשנת תשפ"א, ויחול כן להבא בעוד עשרים שנה בשנת תת"ח. – אבל בערי הפרוזות, י"ד אדר לעולם אינו חל בשבת, ואין להם פורים משולש]. ההלכות הבאות מיועדות לבני ירושלים בלבד.

יום שישי (י"ד אדר)

ב. בגדי שבת – לובשים בגדי שבת ביום חמישי בערב לכבוד מקרא מגילה, שהיא עיקרו של פרסום הנס (וכשמתפללים מנחה סמוך לערבית וקריאת מגילה, יבואו איתם כבר למנחה), והולכים עמהם גם

פורים (ילקו"י שפג ס"ד). **ב**) לכתחילה לא יסע ירושלמי לעיר פרוזה ביום שישי אחר עלות-השחר על מנת לשהות בה בשבת, לפי שיש לחוש שעוקר עצמו ממצוות משלוח מנות וסעודת פורים ביום ראשון (שם סט"ו). ואם יש לו צורך להיות בעיר בשבת, מותר לו ליסוע (חוט שני, שבת ד, שסה). **ג**) ירושלמי הנוסע לעיר פרוזה במוצאי-שבת או ביום ראשון, חייב לקיים מצוות משלוח מנות [לירושלמי בלבד (קטס)] וסעודת פורים (ילקו"י שם).

י"ז שבת (ט"ז אדר) ❧

י. מזמור פורים/וּעַל הַנִּסִּים – קודם תפילת ערבית אומרים מזמור "לְמַנְיָחָ עַל אֵילַת הַשֶּׁחַר" (פקודת אלעזר הנ"ל בסעיף ג). אומרים "ועל הניסים" בכל התפילות (כיון שהוא יום פורים ממש בערים המוקפות חומה. ויכריזו כן קודם התפילה כדי שהציבור לא יטעה), וכן בברכת-המזון (בברכת "נודה לך", ולא ב"הרחמן") (רי"ז-רי"ח), ויזהר להתפלל ולברך מתוך הכתב כדי שלא ישכח לאומרו (ראה לעיל סוף סעיף טו).

יא. קריאת-חתורה – בתפילת שחרית מוציאים שני ספרי-תורה, בספר-תורה ראשון קוראים שבעה עולים בפרשת השבוע (תצוה), המשלים אומר חצי קדיש, והמפטיר קורא בספר השני בפרשת "וַיָּבֹא עִמְלָק" (פרשת בשלח, שמות יז, ח-טז). – ואין צריך לכפול פסוק האחרון כנהוג בפורים שחל ביום חול כדי להשלים ל' פסוקים (ש"ע תרצג, ד (רי"ט)), ואומר חצי קדיש (למנהג הספרדים (כה"ח קמז, מד), ואם שכח לאומרו והחל בברכות ההפטרות, לא יפסיק. ובני אשכנז אומרים רק לאחר ספר-תורה ראשון, ומביאים הס"ת השני לבימה כדי שיחול הקדיש גם עליו (מ"ב תכה, ג תרנס, ג), ומפטירים "פְּקַדְתִּי אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה עִמְלָק" (כהפסטר שבת זכור בשבת הקודמת, בשמואל-א טו, א-לד (מ"ב תרפח, טז)).

יב. הנחגת הסעודה/משלוח-מנות – נכון להכין מנה נוספת מיוחדת לכבוד פורים ולצרפה לסעודות שבת, וכן לשנתות י"ן או שזכר וכדומה, לזכר הנס (רכ). באשרי האיש מט, יג כתב שיוסיף דבר מה לכבוד יום פורים) (אבל החיוב להתבסס, נוהג רק ביום א' (פורים משולש ח, יג; נס"ג טו, ה, כ, ה), וכן אסור לרקוד בשבת (ע"י מ"ב תרסט, ה)). ויש מחמירים לשלוח מנות (במקום שיש עירוב), והמחמיר תבוא עליו ברכה (רכה) (ונכון שישלח מנות רק לאדם אחד (פורים משולש ה, יא)).

יג. דרשה – שואלים ודורשים בהלכות פורים כדי להזכיר שהוא פורים (מגילה ד; רמב"ם מגילה א, יג) (מה שאין כן כשחל פורים ביום חול, יש יותר פרסום נס בקריאת המגילה (תוס' שם ד"ה פורים; מ"ב תרפח, טז)). ואם אין מי שידרוש, או שאינו יכול לבוא לבית-כנסת, ילמד לעצמו מעניני פורים, ואף הנשים בכלל זה (נ"ס"ג יב, ג-ד).

יד. קריאת מגילה ומתנות לאביונים – מי שנאנס ולא קרא את המגילה ביום שישי, בכל זאת אסור לקרואה בשבת, וטוב שיגמור את ההלל בשבת בלי ברכה. והוא הדין לנער שנעשה בר-מצוה בשבת (רי"ג). ומן הדין יצא בקריאתו ביום שישי. ילקו"י שצו), וביום ראשון חייב במשלוח מנות וסעודת פורים, וכן ראוי שיתן מתנות לאביונים, גם אם נתן ביום שישי (פורים וחדש אדר ע"י רנב סצ"ח). ומי שלא קיים מצוות מתנות לאביונים ביום שישי, יתן בשבת דברי מאכל לשני עניים (במקום שיש עירוב), ואם לא – יקיימנה ביום ראשון (הליכ"ש כא, ה; אורלי"צ ח"ד נה, יב סד"ה ולענין; נ"ס"ג ז, ג, סז, ה; יס, ה).

טו. מוצאי-שבת – בסעודת מוצאי-שבת ישמח וירבה קצת בסעודה (רמ"א תרצה, א), בפרט שבלאו הכי היא סעודת מלוה מלכה (נ"ס"ג יז, ג), אבל אינו יוצא בזה ידי חובת סעודת פורים שחייב לקיימה למחרת (רכז).

י"ח יום ראשון (ט"ז אדר) ❧

טז. ביגוד ("ועל הניסים"/בר-מצוה) – לובשים בגדי שבת לכבוד היום (ש"ת הסבא קדישא סוף ח"א, הרי"ח וזנופולד שם, ו; פורים משולש ח, ב; נ"ס"ג יח, א), וכן בשחרית מתעטפים בטלית של שבת. אין אומרים "ועל הניסים" (ואם טעה ואמר, אינו חוזר (כ"ל בסעיף ג)). [מי שנעשה בר-מצוה היום, פטור מכל מצוות פורים, לפי שהן תשלומין למצוות שהיו צריכות להתקיים בשבת, ובשבת היה עדיין קטן ופטור מהן (ציוני הלכה תקנז)].

יז. משלוח-מנות – שולחים מנות איש לרעהו (ש"ע תרפח, ו), לפי שמצוה זו תלויה בחיוב סעודת פורים (ובדיעבד ששלח מנות ביום שישי, יצא ידי חובתו, וטוב ונכון שיחזור לשלוח מנות ביום זה (ש"ת יח"ד ח"ד ס"ס ט)).

יח. סעודת פורים/יין/תחפושות – עושים סעודת פורים (ש"ע שם) (והטעם שאין עושים הסעודה בשבת, מכיון שבלאו הכי יש בה חיוב סעודה משום עונג שבת), וכן נוהגת מצות שתיית יין, ומנהג תחפושות, ואין אומרים "ועל הניסים" בברכת-המזון, כיון שאינו יום פורים ממש (והוא רק תשלומין לסעודה. אך נכון לומר "ועל הניסים" באמצע "הרחמן", וכך יאמר: "הרחמן יעשה עימנו ניסים ונפלאות כשם שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. בימי מרדכי ואסתר" וכו' (רכז), אפילו אם נמשכה הסעודה לליל י"ז). ויש מי שכתב שדין כל הפושט יד נותנים לו (ש"ע תרצד, ג), נוהג גם ביום זה, כדי לשמח העניים (נ"ס"ג כ, ט).

יט. וידוי ונפילת-אפיים/עשיית מלאכה – אין אומרים וידוי ונפילת-אפיים (רכז; אשרי האיש מט, טו; מבית לוי נג, ג; חוט שני, שבת ד, שסג), כי אף שאינו יום שמחה ממש, אבל יש בו 'הנהגת שמחה' (אשרי האיש שם, יד). ומותר בעשיית מלאכה (אף שלא לצורך היום) (ציוני הלכה תקנז; חוט שני שם), וטוב להימנע מחצות היום ואילך, כדי שיהיה פנוי לקיים מצוות היום (אשרי האיש שם, ד).

כ. חספז/תענית – אין מספידים בו (ע"י מ"ב תכ, ג; אשרי האיש מט, יד), ואין אומרים צידוק-הדין (אם לא שיש מנהג ידוע לאומרו. מלבד לחכם בעת הלוינו שסופדים לו ואומרים עליו צידוק-הדין) (ראה לעיל סעיף כב). ואם חל יום פקודת השנה של אביו או אמו ביום זה, רוגיל להתענות בו, לא יתענה (רכז), והוא הדין לחתן ביום חופתו (מ"ב תקעג, ו).

כא. אונן – מותר ביום בבשר ויין ומברך על אכילתו (ע"י לעיל סעיף כג; הגרש"א, כמובא במ"ב 'דרשו' תרצו, 45. ואף אם נאמר שהסעודה הדחיה ביום א' אינה מדברי קבלה אלא מדברנן, דוחה עשה דברים של שמחת פורים לעשה אבילות של יחיד, ע"י חזו"ע, פורים קפז: ואבילות א, קעט;), ולאחר קבורה, יקיים מצות משלוח מנות (שם קפ סד"ה ולענין).

כב. אבילות - יש להחמיר ולנהוג דיני אבילות תוך שבעה כרגיל גם בדברים שבפרהסיא (ראה סעיף כד) (רכז; אשרי האיש מט, יד וציוני הלכה תקמט; אורלי"צ ח"ד סא, ב; חוט שני, שבת ד, שסג), ולכן אין לשלוח לו מנות (פורים משולש ח, ח), ואף את סעודת פורים אוכל על הקרקע ללא נעלים ובבגד קרוע (ציוני הלכה תקנב) (והמיקל שלא לנהוג מנהגי אבילות בפרהסיא אלא רק בצניעא, יש לו על מה שיסמוך (חזו"ע אבילות ג, קל ד"ה בירושלים; הליכ"ש כא, ז)).

העלון מוקדש לרשאות תקוה בת כתון, צמורה רבקה בת לוטה, אסתר ברכה בת חיה, סיגלית בת רחל, אורטל רחל בת ריימונד ממו, מיטל בת דינה, דינה בת איזה, חביבה בת סעדה, מרים חיה בת מסעודה, נסים בן מסעודה, יעקב בן מלכה, דן בן סעדה, משה נסים בן סעדה, ירדנה בת עליזה, דניו בת ג'ולייט, עדי חיה בת בת-שבע, משה אהרן בן לאה בלא, חיה עינת בת אסתר. **להחלצת** חיילי צה"ל וכוחות הבטחון, ולהשבת החטופים והנעדרים, שלמה עמאר בן סולטנה, משה אשורי, אלון בן אביגיל רבקה. **זיווג הוגן** לאורטל בת תמר, יעקב בן מרינה. **זש"ק** לאפיז בת שולמית. **לעילוי נשמת** שאול בן סרח, חנוכה בת חנה, שלום בן סוליקה, מסעודה בת תמו, אברהם בן פרחזה, ר' שמעון בן איזה, סעדה בת רחל, חיים בן סעדה, דוד מאיר בן סעדה, ישועה בן רחל, מרסדס בת תמר, מסעוד בן אונישה, ג'ריה בת עסילה, יצחק חיים בן מרסדס משולם בן צבי, ששון בן שרה, חיים חי מנחם בן בלנש, דוד בן דורית, מרדכי גדליה בן יצחק סנדר, מרים בת סעדה, דן רפאל בן סעדה, חזקה דינה בת איזה, רות בת אסתר, יפה יפית בת טובה, רות בת רחל, רימה בת חובבה, יצחק בן רחנה, אלדד יוסף בן סימונה, שמעון בן נעמי, סימי בת ימנה, מרדכי חיים בן אלומה, אביעד בן נעמה, רות בת אסתר, לירן שמעון בן דבורה, זהבה בת שרה, שרה בת רחל.

בית הוראה שע"י כולל 'באר יצחק', מענה הלבתי בטלפון: 09-890-55-55